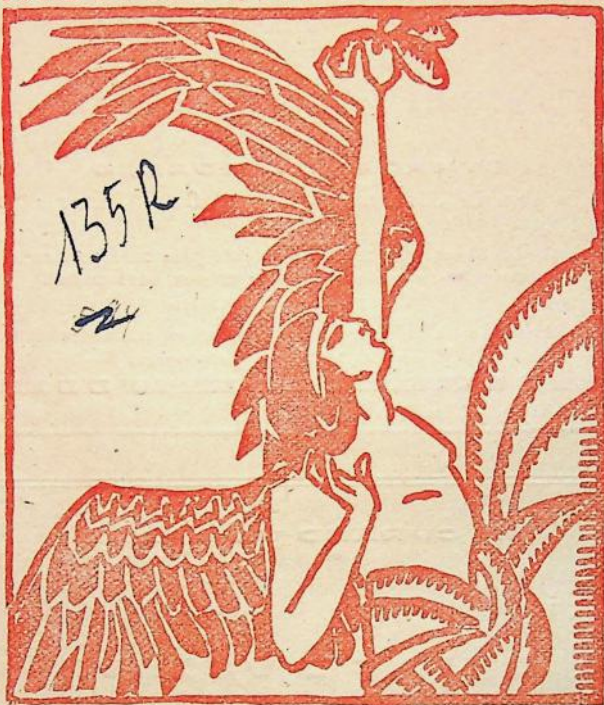

SBURATORUL *Literar*

REVISTA SĂPTĂMANALĂ

SUMARUL No. 37

- E. Lovinescu Brăescu (V)
Victor Eftimiu În ceasul greu
Camil Baltazar Ultima elogie
Hortensia Papadat-Bengescu Scafandria
Mihail Celarianu În fața casei
I. Valerian Răsfărângeri din adânc
I. Peltz Stelele

Cronica Dramatică: F. ADERCA.

Cronica Artistică: VICTOR ION POPA.

Insemnări Literare.

37

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente : pentru un an Lei 100.-

„ „ „ 60.-

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal.

la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

IN CURÂND VA APARE

de E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VII

Lucian Blaga, M. Sadoveanu, Delavrancea, Ion
Minulescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Odobescu,
Hasdeu, Al. Davila, Caton Theodorian, etc., etc.

Ed. „Ancora“ Alcala & Calafateanu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

BRAESCU

V

În cercetarea literaturii lui Brăescu ne mai rămân câteva observații asupra compoziției. Se impun cu atât mai mult, cu cât tendințele tuturor încercărilor moderne se îndreaptă împotriva ei. Compoziția pare un obstacol al liberei expresii; romantismul îi dăduse o lovitură acum un veac; simbolismul s'a încercat și el s'o disolve; expresionismul contemporan sub o formă și mai violentă pleacă dela principiul pulverizării genurilor literare. În fond, lupta e între subiect și obiect și orice afirmație a personalității se face în dauna legilor ce par a îndigui sloboda expansiune a talentului. Negând valoarea obiectivă a naturii, căreia voește să-i substituie numai valoarea de interpretare a artistului, expresionismul reprezintă probabil reacțiunea cea mai integrală împotriva compoziției. Determinată de legile interioare, organizarea este totuși la fundamentul oricărei creațiuni biologice sau artistice. Lupta în contra ei nu va putea avea deci decât succese parțiale; introducând principiul evoluției genurilor, va împiedica numai procesul osificării lor. Organizarea e, dealtfel, o calitate prin excelență latină; în fața sistemului defensiv al spiritului latin, romantismul și simbolismul și-au frânt în zadar lăncile; adaptându-se formelor temperate ale geniului nostru, din revoluționare au devenit pașnice; expresionismul, pe dealtă parte, n'a găsit încă nici un ecou în literaturile mediteraniene. După ce a modelat fața lumii întregi, organizația romană subsistă încă, intactă, în toate producțiile spiritului latin. Și dacă la noi, de pildă, acțiunea d-lui Lucian Blaga a pulverizat poezia la senzație și imagine, organizația e vizibilă și în aceste imponderabile; nimeni nu ne-a dat imagini mai organice și mai integrale decât însuși d. Blaga.

Economia e principiul cardinal al oricărei compoziții: obținerea unui maximum de efect printr'un minimum de efort. Reducerea la unitatea impresiei nu este deci o lege arbitrară ci o necesitate psihologică și o condiție esențială a artei; n'o cerem dela scriitor ca pe o zadarnică simetrie exterioară ci ca pe o categorie a sentimentului estetic. Ea presupune însă o posesiune a mijloacelor de realizare atât de definitivă, încât n'o găsim decât la maturitate. E firesc deci ca unele din cele dintâi schițe ale lui Brăescu să fie lipsite de compoziție și chiar una din cele mai bune, *Legea progresului*, să sufere prin contaminarea a două serii de fapte. Pe încetul însă compoziția devine tot mai sigură; amănuntul inutil sau prolix este înlăturat; luminile converg spre unitatea impresiei; efectele parțiale se strâng toate într'un efect culminant. Cele mai multe schițe ale lui Brăescu au ajuns astfel caracteristice prin arta de a rezuma o acțiune, o situație, un tip, printr'o singură trăsătură finală de o rară expresivitate.

Lăsând la o parte începutul, încă neconvergent, schița *Oale sparte*, de pildă, poate fi un model de gradație a efectelor. În timpul unei boli molipsitoare de ochi, generalul recomandase batiste curate, pe care soldații le purtau însă cu ordinul ca să... nu le întrebuințeze. La inspecție, prin întrebări și îndemnuri perfide, generalul face pe un biet soldat să-și șteargă arma cu batista și apoi, nădușit, să și-o treacă pe față și pe la ochi:

— „Îți place, colonel?... Iată cum se execută ordinele mele.“

Și urcându-se în trăsură ce-l aștepta afară, dispăru fără a saluta pe nimeni.

— „Eu n'am ce vă face. Dacă nu vreți să țineți seamă de ordinele regimentului — o să vă notes și eu în memoriu,“ zise încrunțat colonelul și eși amărît pe urmele generalului.

— „Efectul inițiativei!“ întonă sarcastic, la rândul său, maiorul. Aveam toată încrederea... credeam că am cu cine mă înțelege...“

— „Domnule maior...“

— „Mă rog, d-le căpitan, nu te-am întrebat nimic. Ți-am spus eu ceva? Constat. Consecințele o să le vezi d-ta pe urmă.“

— „Bine, domnule sublocotenent,“ tsbucni căpitanul după plecarea maiorului. „Ți-am lasat toată libertatea... să faci ce vrei. Spune d-ta singur, ți-am cerut eu socoteală când vii și când pleci? Luat-ai vre-o pedeapsă dela mine? Făcutu-ți-am vre-o observație?... Mărturisește d-ta singur?“

— „Domnule căpitan, vă spun pe onoarea mea...“

— „Nimic... nu voiu s'aud nimic! Te rog de mâine să posf-

tești regulat la serviciu, că te 'nchid... imediat. Scurt și cuprinzător." Și plecă, necăjit, cu chipiul pe ceață, trântind ușa în urma lui.

— „Sergeții sunteți voi?... Uite hal de gradații! Așa v'am învățat eu? Ei las' dacă e așa vorba. Diseară toți gradații la închisoare... Vă învăț eu minte l...”

— „Care ești ăla care te-a întrebat d-l gheeneral? Ești la linie!” strigă sergentul major, până a nu ești ofițerul pe ușă. „Dă-te 'ncoa la mine, camarade... candela și mânăstirea...”

Dar tăcerea de moarte ce domnia în cameră nu fu turburată de nimeni. Soldatul, presimțind ce-l așteaptă, dezertase.

În gama ascendentă a mâniei ofițerilor odată cu descreșterea gradului, dezertarea soldatului produce, în adevăr, un efect neașteptat. Efectul neașteptat, deși logic, încheie multe din schițele lui Brăescu. Alteori, scriitorul întrebuintează procedeul *leit-motivului*: o replică dela început revine la urmă într-o situație ne prevăzută. Plecând de acasă în bombănitul nevestei: „nu trebuia să te însori dacă nu ești în stare să ții trenul unei femei,” căpitanul Vărgatu își îndreptă pasul îngrijorat spre cazarmă. Strămătorat de aceleași nevoi, plutonierul Bucurel strângea tocmai în acel moment banii recruților sub cuvânt că-i vor avea mai sigur la dânsul. Surprinzându-i șiretenia, căpitanul confiscă el banii ca să-i păstreze și mai bine:

Păpruns de o bucurie internă, se 'ndreptă liniștit, ușura spre ușă, urmat de Bucurel ca de un câine plouat.

— „Trăiști, don' căpitan!”

Dar căpitanul mergea fără s'audă.

— „Trăiști, don' căpitan”, repetă Bucurel, tușind pentru a-și drege glasul.

— „Ai?”

— „Dați-mi voe să vă spun ceva.”

— „Cântă!”

— „Eu, după cum știți și d-voastră, sunt însurat... Acu o săptămână mi-a făcut nevasta un băiat... și așa eu acu, n'am cu ce să-l botez...”

— „Păi ce făcuși solda?”

— „Patruzeci și cinci de lei... ce să fac mai întâi?”

— „Patruzeci și cinci de lei... ce e de colea?... alții trăesc și cu mai puțin...”

— „Am avut cheltueli... moașă, doctorii...”

— „Ține, să mi-i dai la soldă.”

— „Nu-mi ajunge, ce să fac cu un pol... d-voastră nu vă gândiți?!”

— „De, mă băte. n'am ce-ți face,” și plecă. Dar după câțiva pași, întorcându-se, îi aruncă în obraz cu severitate:

— „Nu trebuia să te însori, dacă nu te simțiai în stare să duci trenul unei femei...”

* * *

Prin darul său de a prinde contraste și stabili raporturi morale, dar și prin observația amănuntului topic, prin puterea de a-și însuși tipurile, dramatizându-le, prin arta compoziției, dar, mai ales, printr-o desăvârșită obiectivitate, care-l caracterizează și diferențiază satira, literatura lui Braescu are nu numai caracterele talentului ci și pe cele ale clasicității. Căci, încăodată: topirea artistului în opera, pe care-a creat-o totuși atât de personal, este semnul cel mai sigur al artei clasice — și deci durabile.

E. LOVINESCU.

IN CEASUL GREU

*În ceasul greu, când inima ți-au rupt,
Nu căuta să scapi de suferință...
Cufundă-te în ea pînă de credință
Și spui: „Din durere vreau să mă înfrupt
Ci dintr-o pâine nouă, pîn' la biruință!”
Cutundă-te adânc în suferință!..*

*Să storci dintr'însa tot amarul bân' la sânge!
Și lacrămile toate să le verși;
Înaltă către soare ochii tăi n ștergi
Și soarele în ochii tăi se va răsfrînge.*

*Cufundă-te adânc în suferință,
Te scaldă 'n purificatorul foc
Și, lamă de oțel, făcîte de noroc,
Vibra-va 'n aer noua ta ființă.*

*Cufundă-te adânc în safe întă, n'o goni...
Te vei cutremura de ea a de-o furtună,
Vrăjă un trăznit pe adormita vîgăună
Și beznele din tine atunci vor conțina.*

*Nu te clinti când fulgerele vor cădea,
Primești-le ca pe-un vitez și-o pocăință,
Cufundă-te adânc în suferință
Căci aripile de Arahanghet cresc din ea!..*

VICTOR EFTIMIU

ULTIMA ELEGIE

Să nu mai vii cu întârziatul dar,
Cu strugurii uscați și tămâioși de amintire.
Cămara sufletului și-a 'nchis ferestrele și le-a oblonit
Cu-a iernii severă pojghețuire.

Să nu mai vii căci sara te va prinde 'n drum
Și ca o hoată o să-ți asvârle bulgări de 'ntunerice în față.
Iar stelele te-or privi pieziș și rău;
Să nu mai vii, ascultă umila mea povață...

Rămâi în crama vechei toamne,
Și-aceleași visuri dragi mustească bucurie.
Iar sufletul să-ți fie drag cules
De tămâioasă și de razachie.

Acelaș soare doldorat ca și o țată de fecioară
Să crească 'n pârg bobitele de struguri mici.
Și să fie așa de dulce rodul
Că fiecare bob să aibă ciupituri de rândunici.

Și-aceiași sară caldă și bogată
Să 'nvesele conacul în aprinsă vâlvătae
De focuri-cari cresc povești și glume
În jucăușa flacărei vâpae.

Rămâi acolo, vezi și cât de drag mi-o fi să știu
Că toamna asta mult ți-a fost îmbelșugată.
Că fiecare sară a pogorît mărâmi tihnite
Pe-a sufletului tău chilie-binecuvântată.

Ci doară sara mânilor când împreuni
Deasupra rubiniului pahar
Al voiei bune, să-mi închini
Al gândurilor cuminți-cuminte dar.

Apoi
Te 'nchide tainic
În caldul amintirii resemnat iatac.

Cămara-mi oblonită e de 'nghet
Și sufletul mi-i cel din urmă prăbușit harac...

CAMIL BALTAZAR

SCAFANDRIA

— O călătorie naivă pe ape și în adâncul lor —

În salonașul simpatic erau așezați cinci la masa de poker : două doamne și trei domni. Alături, în Hallul care servea de sală de mâncare, boerul de gazdă tănuța liniștit cu un prieten. Stăpâna casei și mama ei, o bătrână grațioasă ca depe vremuri, țineau tovărășie doamnei care a rămas pe dinafară.

Își făceau simpatic datoria de a conversa când pendula foarte muzicală sună unde-va unsprezece.

Doamna de prisos își aminti că e ora convențională a cialului și pentru a nu împiedica pe stăpâna casei dela atribuțiile ei, se ridică aplecându-se peste umerii uneia din jucătoare și păru a se interesa de mersul norocului.

Își reluă cu satisfacție poziția perpendiculară, a tulpinei; se simți fericită că e o creatură feminină, nici prea înaltă nici prea scurtă, și care poate sta în echilibru pe doi pantofi de mătase neagră mici, și poate încăpea toată, adică nu prea mult nici prea puțin, în bucățica de rochie de mătase neagră.

Se simți fericită că pantofii și rochia de mătase pot mișca, lucru foarte atrăgător după o virtuoasă nemîșcare.

La masa verde nu-i era nimic cunoscut din mersul savant al jocului. „Momentele” erau subliniate de doamne prin țipete cochete, de domni prin exclamații complezente.

Văzu numai coloritul viu al fișelor grămădite pe același loc al norocului. Roșii și galbene cu verdele postavului care albăstrează la lumină, compuneau un tricolor vulgar.

Făcea totuși asupra jocului, aprecieri generale, — foarte generale — și le transmitea doamnei bătrâne, pentru a nu rupe firul politicos al tovărășiei.

Era o doamnă atât de amabilă! Cam tristă ca văduvele bătrâne, cu păr alb, lănos și creț ca perucele marchizelor, cu un obraz vestejit dar nobil, cu maniere distinse și discrete, cu conversația grațioasă, dar în toată atitudinea cu o sfială, cu o rușine aproape, de a fi bătrână printre cei tineri.

Ce frumoasă era doamna bătrână fiindcă știa că bătrânețea e urâtă.

La un moment, pastelul ei vechi, dispăru. Stăpâna casei spusese că la o oră mai înaintată mama ei obiceiunește să se retragă nesimțit. Odihna asta sfioasă și timpurie care mărturisea copilăria bătrâneței, era ceva mișcător.

Doamnei de prisos, i se păru că aude un mi bemol ...mi ...mi ...melancolie adică, dulce, stinsă melancolie ...mi ...mi bemol.

Rămasă stăpână pe destinele ei, ca o pasăre care a găsit

ușa coliviei deschisă, se strecură printre fotoliu și masa de cărți, oprindu-se dela primul pas al călătoriei, să admire Universul.

Lumea care se deschidea înaintea ei, era un divan mare acoperit în întregime cu un șal vechiu turcesc.

Era frumos, cu florile lui de șal, un fel de melci grenat contrașeuși cu negru. Firele negre erau roase mai mult.

Fu sigură că vine dela mama doamnei bătrâne. D-na bătrână, era așa de subțire, subțire ca o umbreluță de țal negru și nu putuse niciodată purta un șal așa de încăpător.

Tot peretele era ocupat de un covor mare, care mărgea divanul și se întorcea înbrăcând colțul. Foarte vechiu și foarte frumos. Culorile erau gălbuie, calenii, stinse, romburile vestejite. Așa vechiu și pălit cum era, nu se decolorase nici la soare nici la ploaie; se învechise stând multă, multă vreme la întuneric; după ce din făptură fusese făcut cam palid, cam lutu.

Ce mare era!

Doamna de prisos hotări că a stat așternut la intrarea unei moschei largi și singuratece într'un oraș vechiu și izolat. Deaceia era mare, deaceia era veșted. Picioare moi, desculțe, îl ostentiseră și umbra umedă a moscheii îl îmbătrânise.

Toate descoperirile astea de călătorie, o mulțumeau nespus' Poposî îndelung în moscheea răcoroasă.

Toamna atunei *Stăpâna Casel* plină de grije interveni:

— Admiri Karamania mea? E o bucată din cele mai mari! dar am văzut...

Intră în amănunte tehnice care uimără novicea călătoare. Fu totuși plictisită că descoperirea ei era așa de bine cunoscută.

....Nu știu de ce femeile nu pot descoperi nimic!Pretutîndeni sosești după altul.... și în iubire... mai ales dacă nu vii la timp, au mai trecut înaintea ta... — Suspină!

...și totuși atâta timp cât ești ultimul explorator poți gusta farmecul descoperirii... te descoperi poate numai pe tine dar înțiparea are desfătare...așa și cu acea Karamanie...

Se bucură că a nemerit singură, toate punctele privilegiate ale frumuseții și valorii ei.

Pe covor atârnau șiraguri sfioase de mărgele. Le atinse încet, le desprinse ușor, le înfășură cuvioș pe braț, răslirându-le boabele. Erau mătânii autentice, din perle de chihlibar și demărgean, cu grăuntele mare. Erau și scapularii din sîdef minuțios, din chiparos mărunț, din ivoriu sdrelit.

După ce le privise bine desmierdându-le în mâini le așeză frumos la aceleași locuri, unde se închinau neobosit lui Christ în moscheea din Karamania.

O ușă, cu cadrul ei sgomotos prin preciziunea geometrică, întrerupse lunecarea furișă a emigrantei. Se sili să nu facă nici un foșnet, cu pași de mătase, cu trupul de mătase, să strecoare nesimțit umbra ei mătăsoasă, ca o barcă fără vâsle noaptea pe ape moi.

Avea un scop misterios și depărtat. În lunga stațiune pe

fotoliu, prin ușa de comunicație Hallul se deschisese vederei ca un orizont nelimitat, din cauza vitrajului care ocupa zidul aproape întreg dinspre stradă. Printr'un mister, spațiul prin acei unghii ai vederei, își schimba dimensiunile. Hallul vast o chema din salonașul mic, cu prestigiul libertății și necunoscutului. Niciodată distanța metrică raportată la simțirea spațiului, nu dase un rezultat mai precis de fuga locului de sub legile măsurii. Era departe până la sufragerie, greu de ajuns, plăcut de ancorat. Cuprinși de pasiunea jocului, cei de acolo erau mai puțin primejdioși pentru întreprinderea ei, dar în unghiul deschis al vederei, convorbitorii sub lampă, în chiar ținuturile invidiate, apăreau amenințători.

Cum ar fi putut trece pragul în domeniul lor fără să calce convențiile de fruntari? Cum mai ales putea trece prin vama lor ostilă până acolo, până la misterul ocrotit de vitralii? Iindcă, adîncirea chiar, pe când bătrîna doamnă vorbea de Lascăr Catargiu, bun prieten cu bărbatul ei, se auzise: clic-clac cum se închisese lumina, și Hallul într'o umbră albastră, devenise nemărginit acoperind pe cei doi.

— Ce faceți acolo pe întuneric? — strigase dela masă una din jucătoare. Ea însă știa ce fac. Simțise că s'au sculat și stau muți lipiți de ferestrele magice. Acolo vrea și ea să ajungă! Într'acolo pornise, dar mai avea drum lung.

O perdea moale cădea peste o muche a ușii. Nu-i mai văzu racla deschisă. Numai o feliu îngustă de perete o mai despărția de pragul fabulos al trecătoarei. Pe acel istm se desfășura un spectacol măreț. Se opri împreunînd mâinile cu uimire: O furtună pe Mare!

Cu cadru cu tot, tabloul nu avea decît 50 centimetri din care pânza minusculă adîncită în ram, ocupa abia 20. Totuși era un uragan deslănțuit pe apele nesfârșite ale Oceanului.

Se uită lung, minunată de viață moartă a lucrurilor.

...Vântul furtunei de acolo bătea până la ea... Ce scurtă era rochița asta! Așa vîrtejuri în atât de puțină rochie! Și-o netezi pe trup cu mâinile! Se înfășură în pânzele ei subțiri.

I se păru atunci că privirea ei, așa ațintită asupra tempestii miniaturale, face sgomot — și nu trebuia nici un sgomot. — Când taci cum te ascultă oamenii!

Atinsese în sfîrșit pragul temut. Era clipa hotărîtoare între două primejdii: cei dela cîrți ridicau voci amestecate și aprinse. Pacnici, ceilalți doi vorbeau.

În loc să se strecoare, să fugă, se opri lung. Așa o învăța instinctul ei de fugară. Pe pragul evaziunii prudența aștepta ca glasul temniței care rămîne înapoi, să se așeze și drumul deschis înainte să se limpezească.

Apoi pași pe punte. Acum sufrageria i se părea o punte de vapor. Probabil ilindcă mosaicul, cu care vorbea boerul de gazdă, era un comandor.

Pe punte călătoria se întoarse cu fața spre cel dintîi ori-

zont. Înapoia ei trecu o scurtă grije. O simți pe umeri prin creșterea subtilă. Domni o zăriseră și se nelinișteau pentru convorbirea lor „între bărbați“, dar ea, contempla atent peretele din fund. Zărise un om umblând șoldul cu mâinile adâncite în buzunare așa de tare, că scâlcau stola pardesului vechiu. Pălăria „boule“ era înfundată pe urechi și cam gh boasă. Părea suspect. Unde oare îl mai văzuse? În societate sigur că nu. Pe stradă poate! Îi se păru că întoarce capul spre ea. Nu! Se tot ducea. Așa ținea el capul plecat peste umăr din precauțiune. Om rău! Îi cunoștea fiindcă era viu ca și oamenii vii, un desen de șirato.

Atunci se întoarce drept cu fața spre miracol. Peretele de geamuri cu umbra enigmatică dinapoia lui, era acolo dar încă departe.

Trebuia să treacă în tot latul mesei prin fața convorbitorilor. Se îndreptă cu hotărâre, totuși lin, în firul apei. Ajunse nesupărată în dreptul geamurilor. Când lipi pe ele nasul, erau reci și brumate. Taina dinapoia lor rămase nepătrunsă. Auzi glasul îndatoritor al boerului de gazdă: — Vreți să vedeți? —

Nu răspunse, ca nu cumva să-și curme gândul cel bun. Atunci lumina fu închisă ca și adinloarea, și lumea se deschise îndărătul vitrajului:

Marea!

Orașul pălpăia tăcut lumini furișe ca o reptă cu solzi focosi prăvălită în haose negre, și undeva — unde nu putea desluși — începeau apele vinete și sure.

Cum nu spunea nimic, o lăsa singură. Liniștiți de prezența ei somnambulă, reluară vorba.

După un timp lung — poate trecuseră vre-o două decenți ale privirii — stăpâna casei, o turbură împingând în genunchiul ei un scaun greu:

— Nu vrei să șezi?

Nu vroia; dar tocmai pentru asta, nu refuză.

Da! răspunse — și rămase în picioare expertizând cu degetele speteaza îmbrăcată cu piele.

Atitudinea Doamnei de prisos, între ferestrele acum iar întunecate de lumina odăiei și scaunul masiv, era nehotărâtă.

Atunci stăpâna casei, așază ferm ceașca de argint între cei doi, în capul mesei cele lungi, — aceea pe care adinloarea o privise dela atâta depărtare, — și o invită fără replică, plecând mai departe cu misiunea ei.

Fu un moment istoric al strategiei! Intervenția străinei în conversația celor doi, era o turburare.

Pentru a micșora protecția siluetei ei, Doamna se așază pe scaunul masiv, ușor ca pe un liliș de porțelan.

O nedumerire plutea pe fața de masă de olandă cu broderii englezești: Se bucurau sau se mulțumeau? Era încă nesigură.

Își examina pe sub ochi dușmanul. Boerul de gazdă era nimic de datorile lui ospitaliere. Comandorul, înalt, robust, cu fața jovială, părea un inimic accesibil.

Trebuia însă să nu-i dea timpul unei hotărâri fie galantă, fie ostilă.

Pentru a-și exprima neutralitatea, căută un cuvânt inofensiv și cum auzise că era comandantul unui mare vas de călătorie care *stoppa* din lipsă de combustibil, îi spuse naiv dar cu intențiile cele mai plăcute:

— Trebuie să vă bucurați așa de mult că stați pe loc.

Din propriile ei socoteeli asupra depărtării și melancoliilor ei, și asupra micilor bucurii ale țărmurilor pământestii, statornice că o lungă ancorare trebuia să mulțumească, uitând că purtăm cu noi țărmurile bucuriilor, pretutindeni.

Comandorul sări elastic pe pielea scaunului și protestă energic dar înveselit:

— Dimpotrivă, Doamnă, sunt nenorocit! E pentru mine o pedeapsă!

Că patru vase albe stau nemiscate în portul măhnit, îi păruse în adevăr călătorei, un neajuns pentru frumusețea lor. Erau ca lebede de zinc ripolinat, pe când în plutire erau ca lebedele vii.

Cum nu cânta succese de opinie, ci numai să abată atenția inamicului pentru a ajunge iar la geamurile minunate, — vroia să știe dacă marina e numai decât o vocațiune sau o profesie ca oricare alta — apoi fără să aștepte răspunsul, vorbi de primejdii plutirei ca cineva care le cunoaște. Povesti un sinistru marin a cărui victimă fusese, pe o barcă motor înpolmolită la 6 metri de plaja mondenă, imbarcațiune fragilă a cărei fragili pasageri, prezintaseră toate aspectele panicei mortale, pe când asistența publică arătase un cinism batjocoritor.

Boerul de gazdă o susținu cu tărie. Era să se îneca și el pe o baltă la vânatoare de rațe. Așteptau protestarea marinarului. Dar comandorul aprobă: o barcă în adevăr cel mai sigur și mai nesigur lucru din lume.

— Și marea e așa de adâncă! emise Doamna, ca pe o des-coperire covârșitoare.

— Asta nu! Dela doi metri în jos nu mai are nici o importanță! — glumi Comandantul.

Deschise ochii ei mari, apoi îi reduse la dimensiunile obișnuite. Înțelesese. Da! Dela doi metri în jos aparatul cu care măsurăm adâncimile nu mai are capacitatea aprofundării. Rămaseră un moment gânditori:

— Așa dar omul nu stăpânește adâncul apelor.

Doamna privi cu dușmănie spre geamurile albastre. Apoi reluă impresurarea inamicului:

— ...Dar rolul unui comandant e așa de mare! Cuvântul lui e nădejdea pasionată a călătorilor...

Comandantul rămase foarte mirat. Păru a cerceta.

Pe fața lui voioasă trecură gânduri parcă noi. Acolo pe puntea de comandă își îndeplinea pe semne căpitania fără nici un cabotinaj, fără chiar conștiința bucurioasă de sine... despre ceva

aşa de însemnat cum e viaţa călătorilor la volle mărilor dar în puterea destoiniciei sale de pilot.

— Da! zise — Se prea poate... Imi aduc aminte edată... pe o furtună grozavă... O lusesem cu noi — cum ziceam în marină. Pornim cu câte un vânt necăjit şi se ţine de noi ori încotro cărmim. Purtăm aşa vijella 20-25 de zile în şir.

Nu ştiu de ce Turcii n'au astâmpăr. Umblă de colo colo cu casa după ei — *Iatac* — cum zic — O mulţime de calabalac sărăcăcios. Pe o furtună năbădoloasă, m'am dus să inspectez Cl. 3-a. Trebuia niţel curaj ca să-ţi faci datoria... Ce era-acolo...

Vai de ei!.. şi vai de mine! Valurile măturau ape peste noi de sus, de jos, din lături. Unul din danţurile cele mai grozave ce m'au apucat pe mare!.. un biet turc de sub nişte foale, când m'a văzut: — Furtună! — a scâncit.

— Furtună!... Furtună?... care furtună. Abia mă ţineam pe punte. Cu cisme, cu mantaua şi gluga de cauciuc, isbit, răsbît de vântul care plesnea furios apele peste noi.

„Furtună bre!“ — repetă sfârşit de frică turcul, arătând în pustia neagră şi hătăloasă dimprejur.

— Furtună asta?... Asta nu e furtună!.. asta nu e nimic!

— Asta nu e furtună?... se miră Turcul, jumătate convins.

— Nu e!.. altfel e furtună!

— „Altfel!..“ atunci bodegănind ceva cu „comandant“ spre celelalte mumi, îl văd că scoate felegeana şi ibricul de sub foale!

Ce mult timp trecuse, decând Doamna emigrase din fotoliu, şi acum iată cunoştea furtunile mari şi adevărate.

Era drăguţă povestea cu Turcul. Călătoria se simţea din ce în ce mai bine pe puntea vasului. Impărţi cu comandantul o felie superbă de cozonac proaspăt. Dar, hotărâtă să guste singură, bucuriile călătoriei, se retrase în domeniul ceştei de argint, scormonind cu linguriţa boabe care semănau cu mătănilele cele de chihlihar, pe când Doamna bătrână în somnul ei, decise că seana în tocmăi pe iconiţa uscată care atârna de scapulariul cel de sidef mărunţ.

Cel doi vorbeau iar între ei... Auzi deodată cuvântul *Scafandru* — şi tresări.

Era un cuvânt turburător prin nu ştiu ce sonorităţi violente şi pasionate. Noţiunea lui era şi ea atrăgătoare: Cavalerii temerari ai fundurilor misterioase de ape! Cel care cunosc peisagi neocunoscute nouă! Sunt oameni *adevăraţi*, şi misiunea lor *adevărată* e să pescuiască perle şi coraliu! Pentru asta se preumblă în *adevăr* la temelile apelor!

O realitate, deopotrivă cu Basmele! — Şi mărice numai sunt inviolabile omului. La auzul cuvântului — *Scafandru* — călătoria se adânci în ceaşca ei ca în fundul mărilor, ca să audă şi să vadă.

Dar comandantul zicea: — L'au scos mort!

— „Mort?“ se miră garda.

— „Mort!.. pe cine... pe Scafandru?... O ce poveste!.. Ascultă bine deşi nu ştia începutul.

— Da, mort!... cum, ce fel murise? Aparatul n'avea nici un defect. Erau trei pe bord. S'a scoborât altul.

...S'a scoborât al doilea în ape... După ce unul din trei murise... Dece murise?... Nimeni nu ştia... Era un mister al înnduini de ape... Lupii răi de mare!... Dar cum? În găoacea lui intactă, cum pătranseseră ca să-l omoare? Văzuse numai... şi nu putuse suferi privirea adâncului. Sărmanul!

— „Ei şi”? zori iar gazda.

— „Ei şi... abia îl lăsaseră pe asta jos, a şi dat semnalul. Fi-
reşte l'au ridicat numai decât... Era nebun. Da! Inebunise... Cum?
Dece?... N'a putut nimeni înţelege dela el nimic. Nebun de legat
şi nebun a rămas.

...Ochii Doamnei călătoare se deschideau treptat rotind unde
turburate de ulmire, ca rotocolul apelor în jurul bolboacelor şi
acolo în fundul ulmirei lor prăpăstioase, erau: un mort şi un
nebun...

O! ce poveste fioroasă! Aşa dar cel al doilea Scafandru, vă-
zuse Balaurii din fundul apelor şi inebunise.

— „A nebunit, mon cher! El comedia!”

— Mai era unul. L'au întrebat dacă vrea să mai încerce. Şi,
a vrut.

...Unul singur, al treilea, cel din urmă!... după ce din doi to-
varăşi, unul era mort, unul nebun... şi al treilea, voise... nuse gân-
dise la viaţă şi minţile lui pe care le putea perde. Nu!... Se gân-
dise înainte. Acolo *înăuntru*, la taină, la necunoscut, la primejdie..
Vrea să cunoască şi să înfrunte, ceea ce ucidă şi inebuneşte oa-
menii... Omul cu Natura! Nu se sfleşte! O atacă. Ea îl doboară...
El iarăşi! Ca să o învingă, dă tot ce are dela ea viaţa şi mintea.
Dar mereu la ceva din viaţa şi din mintea ei, pentru a omenirei.

Cuceritorii!... Cuceritorii adevărului de pretutindeni!

...Doamna călătoare... boerul de gazdă... nici ei nu se opreau.
Nici ei nu se gândeau la cel mort, la cel nebun. Mergea înainte
cu cellalt, cu cel viu, cu cel din urmă, care avea să triumfe...

— „Ei şi?”

— După un timp, a dat semnal şi l'au scos. Intâi n'a putut
să spue nimic. Le-a făcut semn să-l lase să-şi vie în fire. Era ză-
păcit. Pe urmă a spus ce a văzut.

...Marea îşi deschidea toate haosurile ca să poată încape în
ea aşteptarea Doamnei, despre ce avea să vie. Despre ceea ce vor
fi văzut în fundul apelor trei oameni, pentru ca unul să moară,
altul să-şi piardă minţile, şi al treilea împuternicit de peirea ce-
lor doi, abia să-şi ţie telere mintea şi viaţa...

— Cum a ajuns — a văzut venind spre el, o armată de ofi-
ţeri ruşi în haine de paradă, cu limba scoasă... Zicea că a stat, s'a
uitat bine la ei, apoi că a dat semnalul. Asta nu era nebun.

S'au făcut sondagii, Aşa şi era. I-a scos pe toţi. I-a înmor-
mântat.

Asta se petrecea pe timpul când nemţii ocupaseră Odessa.
Mi-a spus-o, chiar comandantul operaţiilor maritime germane. Era

în rădă și Oahului nostru. Fusesse o convocare a ofițerilor ruși, într'un local pe malul mării. Acolo îi surprinseseră bolșevicii și probabil cu forțe mai mari îi înecaseră pe toți legându-le greutatea. Apa tinde să salte; ghiulelele de picioare, ridică. I-a văzut în adevăr, drepti, mulți, o armată! Inecați, cu limbile scoase!

Călătorea caută să-și ia curaj din prezența comandantului. ...Nu!... Nu e furtună!... Nu!... Nu vine spre noi, o armată hidoasă, cumpilă, fântastică, și prea adevărată de inecați!...

În adevăr comandorul lăsase să pice povestirea, rotund, voios, ca pe o anecdotă într'o serată amicală, între un pahar de cial blond și o felie aurie și puhavă de cozonac cald. Ca pe un incident mai mult, printre atâtea ale războiului barbar, demolit de resemnare și de rezolvarea lucrurilor. Fără să caute efecte tero-riste, fără pretenție la succese anecdotice

Rămănea spaima simplă, goală a faptelor. — Doamna călătore, se ultă în jur. Vaporul odăiei plutea și el lin, pe ape liniștite. În jur lumina era prietenoasă. Trecătorul suspect se afundase tot mai mult în perspectiva depărtată a peretelui. Înapoi vitraliului o lumină albastră închisă, ocrotea misterul mărilor.

De mai departe, venea un svon de liniște, de legiuire, care nu spulbera roadele și nu ardea ogoarele și nu ucidea pruncii în cuprinsul hotarelor statornice... De pretutindeni părea că vine spre ea ocrotire.

Nu! Nu-i era frică. Se scobori în ape. Privi în față pe cei cumpiliți, pe cei inecați, și nu dete nici un semn! ...O armată întreagă de ofițeri ruși care veneau spre ea în haine de paradă: drepti; întregi... numai că... fiecare din ei purta pe umeri o față deosebită a spaimii... un spasm nou al asfixiei... Să fi văzut unul cu strâmbătura aceea a sufocatului... unul să fi văzut... dar o armată întreagă... și fiecare ofițer, fiecare tânăr, fiecare bărbat, fiecare bătrân, cu masca schimonosită a sugumatului... una decât altă mai... cu ochi batracieni... cu ochi sparți... cu fața neagră, cu fața albastră!... cu gurile negre și strâmbă... unii plângeau... unii râdeau... și toți, toți... cu limbile scoase...

Iar deasupra lor, apele stau închelate. Prezența comandantului nu mai era îndestulătoare. Era momentul când furtuna pe care o tăgăduiești vine să te acopere.

Dar în fiecare din noi trăiește o altă comandă. O comandă mai mare ca a celor investiți cu comanda.

Pe puntea naufragiului călătorii trimit spiritul în sus spre Dumnezeu, dar brațele le asvârl de gâtul unui om, au un piept care se refugiază ca să trăiască, ca să moară. Dacă sunt singuri, strâng brațele peste pieptul unde stă închisă în suflet o icoană.

Acolo se adăposti călătorea și numai îi fu frică. Doamna călătore era o scafandrieră care se scoborase în misterul apelor din ea însăși. Erau acolo perle și coraliu și peisagii ciudate și Balaurl și groaza vedeniilor. Era și isbăvitorul.

Subt găocea ei de mătase neagră apele stau închise și nimeni nu le cunoștea taina.

Surăse uitându-se la cei doi, acum tăcuți. Ceasul bătu melodios 12.

Decând plecase în lungă călătorie, dela divanul acoperit cu o vastă Karamanie erau trei secol. Petru I cel mare strungarul, clopotea tronul Țarilor, năvile mărilor, jilturile aristocrației și sicriile libertății și le dăruise hoardelor depe stepe, înfrânate. Le-a înfrânat, le-a strâns frâul, până au mușcat zăbala, cu bale cu sânge, până și-au adus aminte libertatea și au făcut topoare cu care au spart jilturile. Dar morților mii de mii, nu le-au mai făcut sicrie. Au omorât în numele mîlei și iubirei de oameni. Așa a fost credința lor despre adevăr.

Dar mila și iubirea de oameni trăia încă după altă lege. Ea pescuise și dăruise sepultură celor o sută de inecați. În numele dreptății și a mîlei, oamenii se scufundaseră de bună voie pentru oameni. Ce mult trebuia să-i iubească ca să moară. Dar ceilalți, ce mult trebuia să-i iubească ca să-i poată omori ca să le curme aerul vieții, acela despre care poți spune când-va: to-am iubit cu fiecare răsufiare!

Două adevăruri. Merg alături, deosebit. Când să se întâlnească?

Duhul omului e făcut din fire subțiri, se țes și fac o pânză minunată, apoi se încoalesc, se înoadă, și sugrumă însăși înțelepciunea duhului.

Duhul neglijat al omenirii, împotriva firei!

La semnalul de mieznoapte, doamna călătoare se sculă. După așa lungă călătorie ce puțin atârna totuși pe pantofi mici de atlas negru. Ar fi vroit să spună comandoului că ea crede că se poate umbla cu piciorul pe mări, ca și Hristos odinioara, și nu i se putea tăgădui credința, fiindcă piciorul avea în el simțirea asta a putințelor lui. Se va umbla.

Se duse spre geamurile largi și privi afară ogorul nedeslușit semănat cu lumini.

Valurile se deosebeau acum de țărături ca niște funii.

Oum? Așa dar apele sunt țesute din fire, din fire moi, care se împletesc puternic și fac frînghii și le înoadă și cu ele sugrumă. Apele crude spânzură.

Nu trecuseră nici ceasuri, nici ani, nici veacuri. Timpul plutise palpitător. Călătoria se afla în pragul aceleiași olipe când omul acoperit încă de genune țesea asemenea, din miezul primordiale al firei.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU.

IN FAȚA CASEI

În poarta casei pasul s'a oprit,
Clădirea uriașă 'mi sue 'n față;
Întâia oară mintea-mi se desghiață:
Ce casă uriașă am zidit!

Încinsă 'n brâuri negre de granit,
Ea stă culcată greu pe-o 'ntreagă piață,
Iar eu, o mică umbră stinsă 'n ceață
Privesc menhirul veșnic, neclintit.

Deabia-i zăresc cupolele 'nnoptate
Sub bronzurile grele, dantelate,
Perzându-se 'n al cerului oțel..

Mă 'ngênuche imaginea-i grozavă
Și 'n taină două brațe de otravă
Sfios se 'nnalță 'n zare către el.

MIHAIL CELARIANU.

RĂSFÂRÂNGERI DIN ADÂNC

Vulcanul, ce s'a frământat cândva
În carcerile adânci din mine,
Îl simt acum îmbătrânit
Și 'n pături de cenușă doarme potolit...

E ros de ploi și de furtuni,
Și din vestmintele de slavă
N'a mai rămas pe trupul lui
Decât o pojghiță de lavă...

Pe malul craterului rotunjit,
Străin și singur zăbovesc spre seară..
Dorm apele — adunate 'n fundul lui,
Atât de liniștit..
Că-mi văd reflexul chipului de ceară,
Și-o milă grea de mine, mă doboară...

O, simt că de-ași privi mai mult,
M'ași prăvăli în adâncime
Cu toată înjghebarea lumii peste mine.

I. VALERIAN.

STELELE

Soarele sta în cumpănă. Un ropot dărz ca o goană de armăsari năstrușnici. Apa a împăzit pietrile și a împărțit tristeți pribegilor. Seara s'a aternut cu flori și negură pe toate inimile. Cineva încearcă o vioară. Pe o frântură de cer s'aprend puncte roșii. Stelele răzbesc anevoie, ca după o luptă însă în adâncuri.

Babușca numără, sârguitor, toate luminile și închide ochii cu tăle.

— Spune-mi, cine o să-mi vie oaspe la ivirea zorilor?

Babușca ocheste ochii fetii cu obrazul galben, cu flori la cingătoare și cu surâs șters.

— Prin drumuri nebătute, prin căi nevăzute, prin ascunzături nepătrunse, rupându-și vestmintele și fericindu-se cu gândul, se târăște oaspele de mâine. N'are suflăt de ceară ca drumeții nevoiți, nici ghetă lucitoare, nici bățări pentru iubitele visate. E alb ca năzuința ascetului și drept ca trestia. Poartă pe umeri cerul cu toate culorile și basmele lui și în inimă poartă durerile tuturor.

Fata ascultă clătănând capul. Ea îl vrea cu nebulia primeilor cutremurări. Își mușcă buzele și le astupă cu mâna ghem de teama sângelui care țâșnește. Se simte pradă necunoscutului.

Stelele s'au înmulțit. Babușca începe o poveste auzită de mult, cu flori setoase de roșul stărcurilor de sâni feciorești, cu apariții înecate în valuri de lumină și de aur, cu mult cântec și mult alelu. Fata ascultă. În ochii ei a împietrit imaginea oaspeului de mâine. Îl frământă cu durințele ei, îl ține prea înalt și dărz, — poate, cu ochii sălțați de durere și simte amarul suvițelor de păr sărutate lacom, și tresare la atingerea mâinii slăbite de neam.

— Babușco, întotdeauna sunt atâtea stele?

Capul înălțat, aplicat sub povara chinurilor, se ridică. Pare o jucărie pătrată și stricată.

— Satele lucesc dar nu întotdeauna atât de multe... Uite steaua din mijloc. E înconjurată de o droaie de lumini, mai numeroase ca ori und. Steaua din mijloc, veselă, a purces la drum. E grăbită să-și câștige mîla de alaiul vecinilor.

E steaua ta fetiço, oaspele de mâine.

Fata a rămas cu ochii pe țări, cu trupul încovolat, cu obraji arzând. Casa ei umplută cu oglinzi spate și cu jale, cu bătrâni groși și bătrâne mi ostioare a vreasce, înviorase-va în zori. Oaspele va da în laturi ușile învechite, va călca, dărz, pragul șubred, o va înlanțui de mijloc, și seara va pătrunde în casă, păreții se vor lumina, și pe pui ei va încerca toate plăceri.

Steaua pornește, babușca surâde, fata geme. Toate icoanele visate cândva s'au întovarăit azi și dănuiesc pe dinaintea ei...

— Babușco, crezi că mâine vine?

Capul stricat se ridică. Un ochi cleios privește cerul. Băbușoa rânjește. Steaua a intrat într'un iureș, se clatină, — cade.

Fata scoate cel din urmă geamăt. Băbușoa își înfășoară capul în broboada neagră de noapte. Plonș peste toate tufinderile și peste toate năzuințele. Au murit stelele.

I. PELTZ.

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL NAȚIONAL

SUFLETE TARI, 3 acte de CAMIL PETRESCU

Un strălucit debut.

Dintr'o dată d. Camil Petrescu a dovedit că știe să întrebuințeze la perfecție sistemul dramatic brevit de Bernstein-Bataille.

Jupânița Ioana Bolu are idealul ei în trecut: e semnul contestat al aristocrației de ieri, cea de sânge, împotriva aristocrației care se crează azi, cea a creierului și cu idealul în viitor. Bibliotecarul Pietraru, umilitul și fignitul, e un aristocrat de suflet pe care d. Camil Petrescu îl pornește să dea asalt aristocrației de sânge pe un motiv atât de romantic, încât nu s'a silit să împrumute — de altfel cu o desăvârșită dexteritate — dela personajul celebru al lui Stendhal, Julien Sorel din „Rouge et Noir.“ Amorul — iată corabia lui Noe, pe care imbarcăm toate trivalitățile, paradoxele și minciunile, animale hidoase, nefirești și urlătoare. Porumbelii adevărului adevărat, dincolo de logică și voință, zboară singuri în văzduhuri de-asupra menageriei biblice...

Dar faptele trebuiesc luate ca atare. Deci bibliotecarul Pietraru, care e un „suflet tare“ are ca stea polară a vieții lui o jupâniță modernă, a cărei singură distincție este orgoliul — iată ceva care privește personal pe autorul piesei. Nu putem convinge niciodată pe părinți că fetele lor ar fi trebuit să aibe neapărat ochii albaștri, când barza le-a adus pe lume cu ochi câprii.

Suferința — și logică și sentimentală și estetică — începe de la actul al treilea, după ce jupânița a recunoscut, într'o noapte de persuasiune, că bibliotecarul are într'adevăr un suflet de jupân. Slăbiciunile lui apoi revenite sunt inexplicabile, lipsa de comprehensiune a jupâniței violate, ceva foarte dincoace de aristocrație — iar sinuciderea cinică a lui Pietraru numai pentru că era bănuț de necredință (când o explicație de câteva cuvinte lămurea totul) dovedește că autorul n'a știut să evite finalurile tuturor debutanților: revolverul care și în viață e atât de simplist.

Dar limbajul excelent dramatic, curajul minunat al sce-

nelor și viziunea precisă a personajilor îngăduie cronicarului dramatic al unei reviste prea severe, să spună colegului și prietenului: Sufletul e copt, foarte târziu: pe la 40 de ani. Pieseile delictive ale geniului său, Ibsen le-a scris în ultimii zece ani al vieții. Dela această înălțime, d. Camil Petrescu să nu creadă că suntem răi cu el, ci dimpotrivă că așteptăm ceva dela sufletul lui. Trebuie să intre adânc-adânc în sine și mai cu seamă să ajungă să disprețuiască într'alăta teatrul pentru care-i tremură azi, cu dulce feciorie, trupul și inima, încât într-o dimineață să se deștepte ca să-l sfărâme — și să-și facă altul după chipul și asemănarea lui!

Iată de ce, iubite prietene, în timp ce toată lumea pe bună dreptate — colegi, spectatori, actori și ziaristi — aplaudă frenetic, eu pun, gândind, condeiul jos, și cu speranță aștept.

F. ADERCA.

CRONICA ARTISTICA

N. Grant, Mihăilescu

Artă d-lui N. Grant este artă amănuntului colorat luminos. Pentru asta lucrările domniei sale sânt duse până dincolo de marginea noțiunii de „terminat” și trec uneori până la minuțiozitatea prolixă a încărcăturii voite. O fotografie bine colorată a unor subiecte aranjate cu gust deosebit ar putea da în mare măsură acela ce ne dă drept artă expozantul dela Mozart.

Fără îndoială însă, lucrările d-lui Grant sunt meritorii prin valoarea lor documentară, după cum sunt iarăși meritorii prin evidențierea unei riguroase științe a desenului. Dar calitatea cea mai de frunte a acestor lucrări oricât ar fi ele de pitorești și de pline în vibrări coloristice stă mai puțin în fondul lor și mai mult în forma ce-o au.

Căci rareori am văzut aquarela într-o așa de desăvârșită formă și deci rareori am întâlnit un aquarelist așa de rutinat și așa de stăpân pe meșteșugul său special.

Această tehnică a aquarelei așa de delicată și așa de dificilă e aplicată în toate tablourile d-lui Grant. Ea a încetat de a mai avea vre-o taină pentru autorul care a ajuns în această privință în cel mai de învidiat punct al dezvoltării individuale din plastică: perfecțiunea tehnică pe baza căreia artistul poate face tot ceea ce vrea din tot ceea ce vede.

Pentru acest neasemuit merit, d-lui Grant i se cuvine o catedră. I se datorește după cum însuși d-se a datorește tinerei generații. Știința de a pune aquarela cu o așa de savantă pricepere ar da — cu siguranță — neînchipuit de frumoase roade dacă ar încăpea întreaga între mâinile unor elemente tinere, viguroase și

pline de nerv, artiști cari, bineînțeles, n'ar mai face publicului excesivele concesii în care se îngroapă din ce în ce mai adânc d. N. Grant.

Cu d. Corneliu Mihăilescu trecem în alte cărări. Dacă d. Grant reprezintă amănuntul documentar și pitoresc presărat cu o mică și simpatică frivolitate franțuzească, expozantul din sala Sindicalului Artelor Frumoase aduce în tablourile sale o hazile și îngâmblată posomorală nemțească. În limbaul bombastic al teoreticilor tuturor școlilor moderne — ale căror numiri, în intențiunea unei eterne fraternizări pe ogorul plastice și-au potrivit oozile în rima „ism” — celace face d-l Mihăilescu s'ar numi pictură.

O! cât de mic, de umilit și de ignorant s'ar simți vechiul iconar al statului Papal, bietul Rafael, cel care aproape singur a învățat să zugrăvească și totuși se întitula pictor, dacă ar putea să vie și să vadă pură și singură adevărată „pictură” acela pe care o face după ani de zile de învățătură expozantul din sala sindicalului Artelor frumoase, d. Corneliu Mihăilescu.

VICTOR ION POPA.

INSEMNARI LITERARE

Iarăși Al. Bogdan-Pitești și d. Fundoianu. — *La observațiile făcute în acest loc asupra articolului d-lui Fundoianu cu privire la Al. Bogdan-Pitești, primit din partea autorului o scrisoare. Recunoscându-i dreptul răspunsului și suportându-i cu resemnare și pe cel al ironiei, i-o publicăm deci textual:*

Stimate Domnule Lovinescu,

Imi faci onoarea de a comenta un articol în care am voit să sugerez puțin numai din persoana așa de ciudată, de artist, a lui Bogdan-Pitești, pe care cei simpli nu o pot și nu o vor putea prețui, nu pentru că n'a scris „Salomeea” ci, pentru că comprehensiunea, chiar aceea a unui om de bună credință, este tare limitată.

Imi pare rău că n'am publicat articolul în filele revistei d-tale. Mi l'ai fi tipărit, probabil, cu aceeași indulgență cu care ai binevoit să-mi protejezi și celelalte eseuri, cari se solidarizează în atitudinea lor, cu ideile pe cari le-am scris la moartea elui mai inteligent om pe care l'aunoscut țara românească. Ași fi

vrut să-l fi publicat la d-ta ca, astfel, cetitorul să poată lua contact egal și cu părerea mea și cu ipoteza d-tale.

Deși n'a apărut în revista d-tale, articolul a fost totuși citit. Presupunem însă că, din eroare, fraza în care explicam de ce artiștii s'au cinstit cu vizita în casa lui Bogdan-Pitești, a fost trunchiată. Numai pentru că s'a sărit peste „s'au perindat prin casa lui, au trecut pe lângă surăsul lui, au reținut ca pe o placă de fonograf, ceva din verva lui prețioasă, ciudată și singulară” d-ta ai putut bănuii, legitim, că tot ce am scris se datorește faptului că am mâncat, din când în când, la masa acelui om. Trebuie cu atât mai mult să-ți mulțumesc cu cât, sub aparența unei insulte meschine, imi bănuiai un sentiment moral, de recunoștință, chiar după clipă când masa, procuratoare de bună digestie, mai există.

Prețuiesc cu atât mai mult ipoteza cu care imi motivezi existența unei admirații cu cât am imaginat o clipă ce s'ar fi ales din sărmanul articol căzut, de-o pildă, pe mâna unuia din acea speță teribilă de pamfletari, pe care d-ta cu buu motiv, o detegii.

Un pamfletar ar fi fost capabil, să înșinueze, în stilul acela trivial care le e comun, că am scris articolul pentru bani, pentru o eventuală moștenire, sau pentru cine știe ce altfel de motive echivoce. Nu e oare înfinit mai delicat să bănuiești pe colaboratorul d-tale că a gândit — dezinteresat — ceva, pentru simplul fapt că a mâncat la masa celni despre care a scris?

Ași fi, hotărât, de partea d-tale, împotriva mea, dacă — dacă cetitorul încă naiv și neobișnuit cu delicatețea ațică, n'ar fi în stare să bănuiască și relațiile cari, din generozitatea d-tale, există între noi. Te supără dacă îl previn că primesc dela d-ta o sumă de bani de fiecare articol și că — mai ales — n'am fost niciodată invitatul d-tale la masă? Ași vrea ca, măcar, admirația mea necondiționată pentru d-ta, să nu poată fi suspectată.

Al d-tale colaborator

B. Fundoianu

București, 1922

La cele scrise în această revistă despre Al. Bogdan-Pitești era poate necesar să se adauge și expresia unei admirații atât de dărzee. Ne-am permis totuși să-i observăm d-lui Fundoianu că împetușitatea lui pornește din ignoranța înțelesului usual al unui termen inofensiv. Recunoștința digestiei, ca și vizită de digestie, nu conține nimic ofensator ci doar moneda mărunță a unei politețe de ordin pur social între oameni ce au raporturi mai sufletești între dănzii. Dela această expresie curentă, d. Fundoianu se avântă în presupuneri mari: ocazie binevenită totuși pentru a-i putea măsura capacitatea admirației și ale ironiei. Oricât respect am avea pentru meritul literar și tactul social al d-lui Fundoianu, revulsivitatea pentru gentul lui Bogdan-Pitești este totuși mai puternică. Iată pentru ce exilul ironiei tândrului nostru colaborator nu ne e atât de dureros cât ar fi trebuit să fie; cel puțin acolo nu ne vom întâlni cu umbra napoleoniană a răposa-

tului om de acțiune, care a fost totodată și cea mai mare inteligență a neamului românesc.

E. L.

Iarăși pamfletul. — Cele câteva constatări asupra condițiilor speciale ale culturii noastre care au permis dezvoltarea pamfletului atât de disproporțional cu restul publicisticii, au atras un răspuns autorizat, între cronicile sportive, de șah, de modă, de jocuri de inteligență, de feminități, de o atât de înaltă obiectivate, ale *Adevărului literar*, d. Pamfil Șeicaru răspunde „medicrității dogmatice” în numele pamfletului român și deci a talentului. Nu-i cerem titlurile în baza cărora vorbește. Răsfoind colecția *Sburătorului* de acum trei ani, găsim înregistrată existența de pamfletar român a d-lui Pamfil Șeicaru prin ample citații autentice. Confruntând textele, nu ne putem abține totuși de la oarecare melancolie: invențiunea pamfletarului n'a progresat cu nimic; reeditându-se, ne refuză posibilitatea de a-l mai reproduce în fragmente alese. O altă generație de pamfletari se ridică care, în curând, va! în combustivitatea grăbită a timpului, nu-l vor mai recunoaște. Nu s'ar putea, de altfel, spune că scrisul acestui ambasador al pamfletului român solicită irezistibil discuțiunea academică. Fiindcă în acest articol se sforțează totuși de a eși din noroiul adjectivelor și din obsesia sexuală pentru a face apologia pamfletului în persoana lui Voltaire, Veuillot, Bloy, Maurras, Leon Daudet etc. etc. ne vom permite să-i amintim d-lui Pamfil Șeicaru o distincțiune care încheie orice discuție înainte de a o deschide. Există un pamflet de idei perfect legitim, și altul de cuvinte perfect inutil. Cunosc idealurile pentru care au luptat sau luptă Veuillot, Bloy, Maurras și chiar Daudet; dar din cât mi-a căzut sub ochi până acum, n'am distins încă idealul moral sau literar al d-lui Șeicaru, de pildă, pentru a-l confunda ca însuși pamfletul român. Pentru oameni cu ocupații mai serioase violența pur verbală e o inutilitate imbecilă.

E. L.

EDITURA „ANCORA“ ALCALAY & CALAFATEANU

BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMÂRDAN No. 4

A APARUT:

DOMNUL DEPUTAT

**ROMAN ISTORIC ȘI DE MORAVURI, CU EPISOADE
DIN SÂNGEROASA EPOCĂ A RĂSCOALEI
PLUGARILOR (1907)**

de V. DEMETRIUS

**AUTORUL CUNOSCUTELOR ROMANE: ORAȘUL BUCURIEI,
DOMNUL COLONEL, TINEREȚEA CASANDREI
ȘI PĂCĂTUL RABINULUI**

Deputatul și moșierul Marin Voiculescu la me-
dic. — Indurerat și îndrăgostit. — Antisemitism
în Moldova. — Inceputurile răsvrătirii țărănești. —
Intinderea și grozăvia răscoalei. — Aleșii națiu-
nii la Caffé Chantant. — O răsbunare fioroasă. —
Poreclita „Pițigoiul“, de 16 ani. — Ciocniri între
armată și răsculați. — Sdrobirea fără milă a
revoluției. — Voiculescu părăsit de nevastă. —
Urmărirea presupușilor „înstigatori“. — Nuntă,
afaceri și amor. — Liniște de cimitir, la țară.

LEI 20.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

◆ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ◆

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Căea Victoriei, 110
In țară : Ploiești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimile modăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dăme și Domni

◆◆◆ Prețuri mai ieftine ca oriunde ◆◆◆

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Logoj

MATĂSURI .. LENA-

JURI .. PÂNZETURI

ARTICOLE de MARIAJ

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustați delicatețele :

produse ale

BONBONERIEI :

◆ : RENAISSANCE

care se găsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45